

Майстер виробничого навчання Василь Мамчур

Лариса МАРЧУК,
Ольга ПРОКОПЧУК (фото)

Одухотворювачі деревини

Від банальної робочої пилорами до високого мистецтва – такий шлях сходження на вершину художнього різьбярства долає кожний студент, який має намір одухотворювати деревину. Цієї високої майстерності навчають на кафедрі художнього дерева у Львівській національній академії мистецтв. Кафедра відзначає 65-річчя свого заснування.

Сушарка від цісаря

Територія кафедри художнього дерева розпочинається з прозаїчного цеху, де стоять старі верстати, а довкола панує приємний запах свіжорозпиляної деревини. Місце це «намолене», тобто напрацьоване ще тими галичанами-ремісниками, які навчалися у цих стінах два століття тому. Розповідають, що колись тут була сушарка – у просторих приміщеннях готували деревину для різних технологічних процесів.

– Цісар Франц Йосиф враховував особливості цього карпатського краю і 1876 року заснував у Львові художньо-промислову школу, – розповідає ректор Львівської національної академії мистецтв Андрій Бокотей. – Так історично склалося, що кафедра художнього дерева розташована у давніх приміщеннях, де учні опановували секрети роботи з деревиною.

Уже після Другої світової війни, 1946 року однією з перших в Академії мистецтв була заснована кафедра художнього дерева. За роки існування вона кілька разів змінювала назву, розширювалася, нині тут готують фахівців за двома спеціальностями – «художня пластика» і «художні меблі». Тут навчають виготовляти ексклюзивні меблі, творити авангардні

Ректор Львівської національної академії мистецтв Андрій Бокотей

Завідувач кафедри художньої обробки дерева Володимир Тарнавський

дизайнерські проекти, оздоблювати інтер'єри, реставрувати антикварні меблі, а також працювати в пластичній художній різьби по дереву.

– Ми – єдина навчальна інституція в Україні, яка має IV рівень акредитації зі спеціальності художньої обробки дерева, – з гордістю каже завідувач кафедри художньої обробки дерева Володимир Тарнавський. – З 1997 року розпочали підготовку фахівців за багатоступеневим принципом навчання – бакалавр, спеціаліст, майстер.

Учень із лобзиком

Розквіт кафедри припадає на 50–70-ті роки минулого століття. Професійно-технічні училища, технікуми готували майстрів із оброб-

ки деревини, з виготовлення й проектування меблів, а в художніх промислових школах навчали народних ремесел. Саме з цих загальноосвітніх спеціальних закладів на кафедру художніх виробів з дерева прихотила молодь здобувати вищу освіту.

– Престижності цього фаху сприяло навіть те, що в загальноосвітніх школах на уроках ручної праці практикували художню різьбу по дереву, – розповідає майстер цеху Роман Бучак. – Це було найулюбленішим заняттям школярів молодших класів. Зі шматка товстої фанери учні випилювали лобзиком різні візерунчасті рамочки, полочки, які потім виставляли у вітринах центральних магазинів Львова. І всі приходили дивитися на них і оцінювати. Учень із лобзиком був на пі-

ку популярності. З цих гуртківців виросло чимало відомих майстрів-художників, котрі навчалися у нашій академії.

Сьогодні кафедра дано більше повноважень, вона розширила можливості у виборі дисциплін, необхідних для фахового навчання студентів.

Навчати думати не стереотипами

– Саме таким є головне завдання нашої кафедри, – вважає доцент, завідувач кафедри художньої обробки дерева Володимир Тарнавський. – До нас завжди йшли навчатися діти переважно із сільської місцевості, з ПТУ. Сьогодні відчуваємо меншу зацікавленість нашим фахом. Однак у Західному регіоні є ще художні й промислові училища. Та й у родинях галичан зберігаються тра-

по дереву. В будь-якому суспільстві завжди є попит на фахівців з обробки художнього дерева.

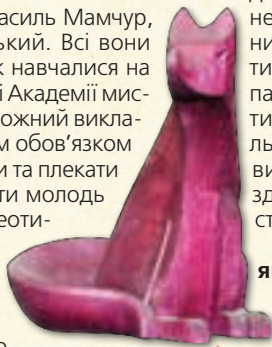
Кожний студент, який потрапляє сюди на навчання, має всі можливості розвинути свій талант. Цьому сприяють досвідчені викладачі Ігор Зварич, Любов Угрин, Дарій Грабар, майстри виробничого навчання Андрій Дещук, Василь Мамчур, Віталій Стеблецький. Всі вони свого часу також навчалися на цьому факультеті Академії мистецтв. Ось чому кожний викладач вважає своїм обов'язком не лише виявляти та плекати таланти, а й вчити молодь мислити не стереотипами, а творчо.

– Дерево – це своєрідний природний чарівник, який споконвіку супроводжує людство – від народження до смерті, – переконаний завідувач кафедри художнього дерева Володимир Тарнавський. – Воно нас зустрічає, коли ми з'являємося на світ, і проводить в

Майстер-клас проводять для кожного студента – саме так, як музиканта індивідуально навчають музичного мистецтва. «Масовка» не дає можливості проявитися індивідууму. Водити різцем по дереву це – як смичком по струнах. А перед тим треба відчути матеріал: покласти його на долоню і наче припасувати до неї, вдихнути аромат деревини, оглянути текстуру, прикласти до вуха і послухати її як лікар пацієнта – і тоді розпочинати творити «штуку». Саме так середньовічні львівські цехові ремісники називали виріб, який виготовляли, щоб здобути високий фах майстра різьби по дереву.

– Напевно, поліно, яке принесли татусеві Карло, було якимось особливим, що підходило тільки для Буратіно, а не для чогось іншого? – поцікавилась я у викладача художньої пластики професора Ігоря Стеф'юка.

– І це не казочка, а чис-

71

Професор Ігор Стеф'юк

Старший викладач Володиір Іванишин

Майстер Іван Шийка

диції різьби по дереву. Цього року конкурс був три особи на одне місце. Прийняли лише п'ять студентів. Маємо й державну форму навчання, і контрактну, забезпечуємо студентів гуртожитками. До нас приїздять навчатися з Німеччини, Польщі, країн Африки. Звичайно, йдеться не про масові потоки абітурієнтів, як на юридичних чи економічних факультетах. Бо здобуття фаху потребує від наших студентів неабиякої наполегливості, фізичної праці, розвитку природних здібностей – без цього не станеш фахівцем своєї справи. Зате нікому з наших випускників не загрожує безробіття. Бо кожний опанував надійне ремесло, досяг майстерності художника-різьбяр

незвідану дорогу: дерев'яна колиска для новонародженого трансформується наприкінці життя у дерев'яну труну. Перші письмена теж на дереві були покладені. Воно ж стало символом пізнання Добра і Зла. Сьогодні твориться велике зло – триває жорстока вирубка лісів у Західній Україні. А дерево варте того, щоб пошану до нього прищеплювали ще з колиски. Ми вчимо своїх вихованців любити дерево, бо завдання митця – вдихнути в нього нове життя, стати одухотворювачем дерева, яке знову принесе радість і користь людям.

Поліно для Буратіно

Окремий предмет на кафедрі – види обробки художнього дерева.

тісінька правда. Бо кожне дерево, як тварина, має свої характеристики. Ми на кафедрі вчимося виготовляти з дерева фігурки звірів. Цей напрям у мистецтві називається анімалістикою. І помітили, що не всі тварини піддаються втіленню в дереві. Не люблять цього матеріалу лев, мавпа. Гордість першого та невизначеність природи другої істоти, як на мене, впливають на процес їхнього відтворення в дереві. А ось лисиця, кіт, слон – дуже легко вкладаються в пластику дерева. Ми вчимо студентів бачити характерні риси й особливості образу та трансформувати їх у деревину, добираючи відповідні фактуру й текстуру матеріалу.

Нема пророка у своїм краю

Сьогодні пластик та різні заміники дерева стали головними в будівництві житла та оздобленні інтер'єрів квартир, котеджів, офісів тощо. Відтак вироби з натурального дерева особливо цінуються і досить дорого коштують. За сучасних методів обробки й консервації дерево як матеріал стає довговічним. Ще не так давно, як правило, дерев'яні споруди, предмети й речі домашнього вжитку швидко псувались, а тепер новітні консерванти – фарби, олії, віск тощо мають такий високий коефіцієнт корисної дії, що після обробки ними деревина може служити людям вічно.

У світі ніколи не зникав попит на художні меблі, інші предмети інтер'єру та домашнього вжитку, виготовлені з дерева. От тільки фахівців меншає.

– Наша кафедра готує ексклюзивних художників у царині дерева, – зазначив професор, проректор із науково-педагогічної роботи Ігор Голлод. – Її випускники можуть застосувати своє вміння у різних сферах – у меблевій промисловості, в розробці інтер'єрів адміністративного, житлового будівництва, в сакральному мистецтві. І якби вони орієнтувалися тільки на попит, то такі фахівці загубилися б. А ми навчаємо молодь на традиціях другої половини XIX століття. Адже в нас були свої школи – косівська, вижницька, закопанська та інші.

Давно існує світова практика співпраці вузів і промисловості. Фірма оголошує конкурс серед студентів на виготовлення проекту чи ескізу. Потім створена рада підприємців приймає його у виробництво і за це переможець отримує іменну стипендію або оплату за свою працю. У попередні десятиліття на кафедрі художнього дерева було виконано чимало творчих дипломних проектів, які ставали окрасою громадських об'єктів, інтер'єрів.

– На жаль, із розвитком нинішніх економічних відносин важко відновити таку форму співпраці вузу й виробництва. Ми зверталися з цією ідеєю до наших українських підприємців, але безрезультатно. І причина одна – недалекглядність.

У нашій державі люди ще не навчилися мислити громадсько-суспільними категоріями. Тому вітчизняні під-

приємці неохоче погоджуються на співпрацю з кафедрою, а коли й трапляються такі випадки, то вони закінчуються не на нашу користь: фірми можуть не заплатити за студентську працю, – розповідає старший викладач Володимир Іванишин.

– Чи не тому в суспільстві панує стереотип, що все виготовлене за межами України, зокрема, ті само меблі та інші вироби, якісні й гарне, а в нас такого ніхто не може зробити? – запитує викладачів кафедри.

– Розповім випадок, який трапився зі мною, – пригадує Володимир Тарнавський. – Кілька років тому зателефонував мені товариш, художник, котрий виїхав на заробітки до Польщі. Він повідомив, що має львівського клієнта, який просить зробити одну вишукану художню річ для інтер'єру. Мій товариш щиро розповів йому, що таку річ можна замовити у львівських майстрів і не варто їхати за нею до Польщі, тож він дасть адресу у Львові, де йому все зроблять. Але клієнт відповів, що в жодному разі не хоче вітчизняного виробу, а тільки польського. Тоді ми з товаришем-художником пішли на змову: я у Львові все зроблю сам і надішлю йому виріб до Польщі, а там він продасть його львівському клієнтові. Задоволений замовник заплатив утричі більше й був цілковито переконаний, що виріб той польського виробництва.

Студенти-самородки

Відомий і незаперечний факт, що наші співвітчизники є талановитими й наполегливими у навчанні. Часто трапляється так, що, не маючи можливості навчатися, вони самотужки досягають вершин мистецтва різьблення по дереву. Таких майстрів-самородків чимало на Прикарпатті. Вже зрілими, у 50-річному віці, прийшли вчитися на факультет два народні майстри, наділені від Бога талантом.

Це Анатолій Бугринєць та Петро Гапонюк. Добре відомий в Україні рівненський майстер-різьбяр А. Бугринєць, творчий доробок якого сягає більш як сто іконостасів, усе-таки прийшов навчатися на кафедру – здобувати вищу освіту. Енергійний і допитливий, він виявляв жагучий інтерес до знань, чим викликав особливу симпатію у виклада-

чів, яким за віком годився в колеги. Волинський різьбяр П. Гапонюк також уже був знаним майстром на ниві сакрального мистецтва, коли вступив до академії. Не так давно обидва майстри-різьбярі заслужено одержали дипломи мистецького вузу.

– Де найбільше реалізують себе сьогодні студенти й викладачі кафедри? – цікавлюся у викладачів.

– Нам бракує сировини для навчального процесу. Придбання дефіцитного дерева для роботи пов'язане з неабиякими труднощами, – розпо-

відає старший викладач Іван Король. – Тому ми радо погоджуємося на замовлення, які дають храми, церкви. Виготовляємо «золоті ворота», іконостаси, рами, підставки, крісла, столи, лави тощо. Відтак студенти мають можливість під керівництвом викладачів навчатись і вправлятись у професійних навичках виготовлення і мініатюрних речей, і монументальних творів.

Скажімо, для робочого кабінету ректора Львівської національної академії мистецтв студенти й викладачі зробили художні меблі-шафи, письмовий стіл, стільці, диван, виготовили також кілька комплектів меблів і для навчальних класів. Викладачі – постійні учасники міжнародних виставок під егідою ЮНЕСКО, організації, яка виступає за збереження пам'ятоків сакральної дерев'яної архітектури. Кафедра художньої обробки дерева нагороджена дипломами, грамотами за участь у Всеукраїнських виставках, конкурсах, у міжнародних пленерах у Польщі.

– Мені завжди цікаво спостерігати, як працюють на кафедрі художнього дерева, – зазначив професор, проректор із наукової роботи Роман Яців. – Важливо, що тут очікують від студента прояву індивідуальності, творчої ідентичності. Я постійно буваю на захисті дипломних проектів. У більшості робіт вихованців кафедри простежується сучасне неформальне мислення, це самодостатні творчі роботи.

